

Anna BARWIŃSKA-MAŁAJOWICZ
Uniwersytet Rzeszowski

ZAGRANICZNE MIGRACJE ZAROBKOWE POLAKÓW ORAZ ICH WPŁYW NA RODZIMY RYNEK PRACY

*„Migracja międzynarodowa nie jest wynikiem braku rozwoju ekonomicznego,
ale wręcz przeciwnie – wynika z tego rozwoju”
(Douglas S. Massey¹)*

Zjawisko migracji jest nierozdzielnie związane z procesem globalizacji gospodarki światowej. W ostatnich kilku latach istotne znaczenie ma skala i charakter migracji zarobkowych, w tym przepływu polskiej siły roboczej na obszarze Unii Europejskiej. Niniejszy artykuł porusza zagadnienia związane z przepływem polskich zasobów pracy do „starych” państw UE. Zasadnicza uwaga poświęcona została analizie skali i kierunków przepływu polskiej siły roboczej w Europie w okresie po przystąpieniu Polski do UE oraz wpływu polskiej emigracji zarobkowej na rynek pracy w Polsce.

1. WPROWADZENIE

Z dniem akcesji Polski do Unii Europejskiej rynki pracy trzech państw UE-15, tj. Wlk. Brytanii, Szwecji i Irlandii zostały otwarte dla polskiej siły roboczej. W perspektywie do 2011 roku należy oczekiwać całkowitej liberalizacji dostępu do rynków pracy wszystkich państw UE-15. Następstwem powyższych decyzji jest zjawisko relatywnie silnego odpływu polskiej siły roboczej, którego czas trwania można szacować na przynajmniej dekadę oraz wystąpienie krótkookresowych i długookresowych skutków ekonomicznych tego zjawiska².

Analiza przepływu polskiej siły roboczej do „starych” państw UE wykazuje, że migrację Polaków charakteryzuje tendencja do wyjazdów czasowych lub sezonowych (podobnie przedstawiają się trendy migracyjne w Europie i na świecie). Zasadne jest zatem przyjęcie założenia, że wraz z procesem konwergencji gospodarczej nowych i „starych” państw członkowskich będziemy mieć do czynienia ze zjawiskiem powrotów do kraju i zmniejszaniem dynamiki emigracji zarobkowej.

Przed przystąpieniem Polski do UE po stronie państw UE-15 istniało szereg obaw przed wprowadzeniem swobodnego przepływu osób dla obywateli nowych państw

¹ D.S. Massey zaproponował w 1999 r. ogólną, teoretyczną koncepcję międzynarodowych migracji pracowniczych, zwaną teorią skumulowanej przyczynowości, która była zarazem syntezą kilku innych teorii. Według teorii Massey’a źródła migracji powinno się szukać w różnorodnych okolicznościach, rozpatrywanych na gruncie różnych dyscyplin, oraz w logice losów jednostki.

² *Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa, luty 2007 r., s. 3.

członkowskich. Dotyczyły one dwóch zasadniczych kwestii – ewentualnego obniżenia zarobków oraz wzrostu stopy bezrobocia. Przypuszczano bowiem, że akcesja dziesięciu nowych państw członkowskich doprowadzi do istotnego nasilenia ruchów migracyjnych, podyktowanego istniejącymi różnicami zarobkowymi pomiędzy starymi i nowymi państwami członkowskimi. Jednak zasadniczy problem sprowadzał się do pytania o możliwości absorpcyjne ewentualnej fali migracyjnej przez kraje UE-15. Obawy te okazały się wyolbrzymione, co potwierdziły liczne badania i raporty, m. in. raport Komisji Europejskiej w sprawie sytuacji na zachodnioeuropejskich rynkach pracy po 1 maja 2004 r. (ogłoszony dnia 8 lutego 2006 r.), który stał się istotnym głosem w dyskusji toczącej się wokół ustaleń przejściowych w zakresie swobodnego przepływu siły roboczej z nowych środkowo- i wschodnioeuropejskich państw członkowskich Unii (UE-8³) do krajów UE-15⁴. Analiza sprawozdania Komisji Europejskiej pozwala na sformułowanie tezy, że dotychczasowy przepływ pracowników z państw UE-8 na teren UE-15 nie tylko nie wpłynął negatywnie na sytuację na rynkach pracy „starych” państw członkowskich, ale przyczynił się do zaspokojenia potrzeb europejskiego rynku pracy i osiągnięcia lepszych wyników gospodarczych w Europie. Raport wskazuje ponadto na fakt, iż otwarcie rynków pracy w „starych” państwach członkowskich dla obywateli ze wschodniej Unii może prowadzić do dalszego ożywienia gospodarczego w całej Europie. Niemal wszystkie państwa członkowskie UE-8 zaapelowały w raporcie o zniesienie istniejących ograniczeń. Państwa te zaakcentowały podstawowy charakter prawa ich obywateli – jako pracowników – do swobodnego przepływu w obrębie UE-25 i wskazywały na dane statystyczne potwierdzające fakt, że ich obywatele nie „załali” masowo rynków pracy w UE-15 i nie stali się przyczyną skokowego wzrostu wydatków z tytułu świadczeń społecznych w „starych” państwach członkowskich. Ponadto przedstawiciele UE-8 zwrócili uwagę na rolę ich obywateli w łagodzeniu problemów wywołanych starzeniem się siły roboczej w UE-15.

Zatem według oceny Komisji Europejskiej migracja z krajów UE-8 posiada charakter komplementarny wobec rynków pracy UE-15, łagodzi braki siły roboczej o określonym poziomie wykształcenia w niektórych sektorach i wnosi wkład w rozwój gospodarczy oraz poprawę stanu finansów publicznych UE-15. Ponadto w opinii Komisji Europejskiej rozszerzenie UE w 2004 r. umożliwiło sformalizowanie wcześniejszego zatrudnienia pracowników UE-10 w szarej strefie i poprawiło ich szanse na tworzenie własnych przedsiębiorstw w UE-15⁵.

³ 10 nowych krajów EU bez Malty i Cypru.

⁴ Jest to sprawozdanie z funkcjonowania ustaleń przejściowych określonych Traktatem o Przystąpieniu z 2003 roku (dotyczy pierwszej fazy obowiązywania ustaleń przejściowych tj. okresu od dnia 1 maja 2004 do dnia 30 kwietnia 2006 roku), przy czym pamiętać należy, że „Okresy przejściowe stanowią formę ochrony rynków wewnętrznych zarówno rdzennych państw Unii Europejskiej, jak i nowych krajów członkowskich. Mają na celu przygotowanie określonych dziedzin gospodarki poszczególnych krajów do nowej sytuacji.” (szerzej na ten temat zob. informacje na stronach Europejskiego Portalu Pracy www.hrc.pl). Zgodnie z ustaleniami przejściowymi obowiązywanie części prawa wspólnotowego w zakresie swobodnego przepływu pracowników w rozszerzonej UE może zostać odroczone na okres maksymalnie siedmiu lat. Okres przejściowy podzielono na trzy odrębne fazy, zgodnie z formułą „2 plus 3 plus 2” w sposób następujący: I. 2-letni okres przejściowy: 1 maja 2004 - 30 kwietnia 2006; II. 3-letni okres przejściowy: 1 maja 2006 - 30 kwietnia 2009; III. 2-letni okres przejściowy: 1 maja 2009 - 30 kwietnia 2011, szerzej zob. *Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów*, Bruksela, 8.2.2006, COM(2006) 48, s. 3).

⁵ *Wpływ emigracji zarobkowej...*, op. cit., s. 4-5.

Według wspomnianego powyżej raportu Komisji Europejskiej nie doszło zatem do masowych przemieszczeń ludności krajów UE-8 do „starych” państw członkowskich i zakłóceń równowagi na tamtejszych rynkach, a wręcz przeciwnie, wystąpiły istotne niedobory wykwalifikowanej siły roboczej w krajach wysyłających migrantów.

2. SKALA I KIERUNKI PRZEPŁYWU POLSKIEJ SIŁY ROBOCZEJ PO 1 MAJA 2004 R.

Po upływie pierwszego dwuletniego okresu przejściowego, tj. z dniem 1.05.2006 r. do wymienionych powyżej trzech państw, które udostępniły Polsce swoje rynki pracy, dołączyły cztery kolejne tj. Hiszpania, Portugalia, Finlandia i Grecja. Natomiast dwa miesiące później swój rynek pracy dla obywateli nowych państw członkowskich udostępniły także Włochy. Dziewiątym państwem UE, w którym Polacy mogą być zatrudniani bez żadnych ograniczeń, stała się od 1.05.2007 r. Holandia. Rynek pracy otworzyła też należąca do EOG (ale nie do UE) Islandia. Ponadto Francja⁶, Dania⁷ i Belgia⁸ wprowadziły ułatwienia w wydawaniu pozwoleń na pracę dla określonych grup pracowników. Przeciwnie stanowisko zajęły Niemcy i Austria, które zapowiedziały, że okresy przejściowe utrzymają tak długo, jak to możliwe.

Symboliczne znaczenie ma decyzja Słowenii, która przestała starać się o wzajemne środki wobec obywateli krajów UE 15, utrzymujących ograniczenia w stosunku do wolnego przepływu słoweńskich pracowników⁹.

Nie jest łatwo jednoznacznie określić wielkość polskiej migracji zarobkowej. Można starać się to uczynić na podstawie liczby pozwoleń wydanych polskim obywatelom podejmującym pracę w wybranych krajach Unii Europejskiej, czy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, przy czym pamiętać należy o trudnościach, które wynikają ze specyfiki tego typu statystyk (różnorodność metodologii, uwzględnianie lub wyłączenie pracowników sezonowych, problemy w określeniu charakteru pracy, itp.)¹⁰.

⁶ Francja udostępniła częściowo rynek pracy dla obywateli EU-8, ale tylko w wybranych 61 zawodach z siedmiu branż, przy czym uproszczono dotychczasowe skomplikowane procedury formalne.

⁷ Procedura otrzymania pozwolenia na pracę w Danii stała się od 1 maja 2006 r. łatwiejsza dla studentów oraz pracowników duńskich firm, które przyłączyły się do układów zbiorowych pracy.

⁸ Mimo przedłużenia przez Belgię dwuletniego okresu przejściowego w ochronie swojego rynku pracy o kolejne 3 lata (do 1 maja 2009 r.), wprowadzono z dniem 1 maja 2006 r. kontrolowany napływ zagranicznej siły roboczej w zawodach uznanych za deficytowe. Każdy z regionów Belgii przygotował w tym celu osobną listę zawodów deficytowych, których dotyczą wprowadzane ułatwienia.

⁹ J. Traser, *Kto obawia się rozszerzenia UE- raport ECAS*, www.ecas.org.pl (22.04.2007r.).

¹⁰ *Wpływ emigracji zarobkowej...*, op. cit., s. 13-14.

Tabela 1. Liczba pozwoleń wydanych polskim obywatelom podejmującym pracę w wybranych krajach Europejskiego Obszaru Gospodarczego (tys. osób)

Kraj	2003*	2004	2005	2006
Austria	9,7	16,7	10 (w tym 5,2 tys. sezonowych)	7,4 (I-VIII)
Belgia	3,9	1,8	3,4 (w tym 3,1 tys. sezonowych)	3,4 (3,1 tys. sezonowych; I-VI)
Czechy	7,4	-	3,8 (dane szacunkowe, napływ netto)	1,0 (dane szacunkowe, napływ netto; I-VII)
Finlandia	0,7	-	0,2 **	0,1 (I-IV)
Francja	7,8	9,2	9,7 (w tym 8,2 tys. sezonowych)	bd
Grecja	8,4	-	0,4	0,3 (I-IX)
Hiszpania	6,9	13,8	11,6 (brak informacji o udziale pracowników sezonowych)	bd
Irlandia	2,7	27,3	64,7	64,5 (I-VIII)
Islandia	-	-	2,1	2,0 (I-V)
Niderlandy	9,5	20,2	26,5	22,0 (I-VII)
Niemcy	274,9	392,6	321,6 (w tym 273 tys. sezonowi)	160,9 (I-VI)
Norwegia	15,3	13	23,8 (dane uwzględniają przedłużenia, brak informacji o udziale pracowników sezonowych)	23,2 (I-VII)
Słowacja	0,1	-	0,3	0,3 (dane szacunkowe, napływ netto; I-VI)
Szwajcaria		16,7	3,8 (ok. 2,6 tys. sezonowi)	bd
Szwecja	6,6	2,1	2,8 **	2,8 (I-VIII)
Wielka Brytania	1,4	75,5	129,4	109,3 (I-IX)
Włochy	45,7	37	33,5 (ok. 20,5 tys. sezonowi)	bd
Razem	401	610	645	bd

* dla niektórych krajów dane z 2002 roku;

** prace sezonowe nie wiążą się z koniecznością uzyskania pozwolenia

Źródło: Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce, MPiPS, Warszawa, październik 2006 r.

W okresie poakcesyjnym odnotowano gwałtowny wzrost migracji polskiej siły roboczej do Wlk. Brytanii oraz Irlandii, co spowodowane było przede wszystkim otwarciem rynku pracy ww. krajów dla obywateli nowych państw członkowskich (por. tabela 1).

Przy szacowaniu skali migracji po przystąpieniu Polski do UE należy zawsze mieć na uwadze założenia wyjściowe (np. uwzględnianie rodzin, powtarzające się wyjazdy tych

samych osób na prace sezonowe), które sprawiają, że szacunki te różnią się znacznie między sobą (por. tabela 2).

Tabela 2. Szacunki skali emigracji zarobkowej Polaków (w tys. osób)

Źródło Szacunku	MPiPS	Kościół Katolicki	Media	Eksperti Krajowi	Raport ECAS*
Liczba polskich migrantów zarobkowych	660	1.000	2.000-4.000	1.200	1.120

* ECAS = European Citizen Action Service.

Źródło: B. Kłós, *Migracja zarobkowa Polaków do krajów UE*, Infos nr 2/2006, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa, październik 2006 r.

Szacunki organizacji pozarządowej European Citizen Action Service (ECAS), która opiera się na danych pochodzących z oficjalnych statystyk krajów przyjmujących migrantów, najdokładniej odwzorowują rzeczywistość. Według obliczeń ECAS polska migracja zarobkowa stanowi ok. 3% całej ludności kraju i kształtuje się na poziomie zbliżonym do wskaźnika migracji włoskiej do krajów UE. Z ogólnej liczby 1.120 tys. osób (włącznie z pracownikami sezonowymi) w Niemczech podjęło pracę 535 tys., w Wielkiej Brytanii 264 tys., w Irlandii 100 tys., we Francji 90 tys. oraz 72 tys. we Włoszech. Stanowi to 95% ogólnej liczby polskich migrantów. Natomiast pozostałe 5% polskiej siły roboczej zostało zatrudnione w innych krajach UE¹¹.

Po uwzględnieniu różnorodnych źródeł oraz weryfikacji danych statystycznych (np. w odniesieniu do poziomu migracji polskiej siły roboczej do Niemiec) szacuje się, że w państwach EOG legalne zatrudnienie, różnego typu, podejmuje rocznie około 800-900 tys. obywateli polskich, a zatem prawie dwukrotnie więcej niż przed akcesją. Według prognoz podobny poziom utrzyma się zarówno w kolejnych kilku latach. Dynamika migracji pozostaje w korelacji z nadwyżką ok. 0,5-1 mln osób, które zamieszkują obszary wiejskie. W ich przypadku szansa na znalezienie miejsca pracy na lokalnym czy regionalnym rynku jest stosunkowo trudna. Zakłada się, że struktura popytu na pracę polskiej siły roboczej nie ulegnie istotniejszym zmianom (dominacja – jak dotychczas – zatrudnienia czasowego, w tym sezonowego). Nie można natomiast wykluczyć pewnej dywersyfikacji kierunków migracji, na którą wpływa postępująca eliminacja restrykcji państw UE-15 w zakresie dostępu obywateli nowych państw członkowskich do rynków pracy „Piętnastki”. Nasileniu trendów migracyjnych powinna przeciwdziałać ewolucja polskiego rynku pracy w najbliższych dwóch dekadach w zakresie przemian demograficznych i kwalifikacji zawodowych¹².

Gdyby przyjąć założenie, że decyzja migrantów o poszukiwaniu miejsca pracy poza granicami własnego kraju uwarunkowana jest wyłącznie wskaźnikami ekonomiczno-społecznymi, to większość migrantów kierowałaby się w stronę państw skandynawskich, szczególnie w kierunku Norwegii, która zajmuje pierwsze miejsce na świecie pod względem Wskaźnika Rozwoju Społecznego (HDI), i drugie przy zastosowaniu kryterium PKB na jednego mieszkańca. W ostatnim czasie w Norwegii odnotowano zwiększone zapotrzebowanie na zagraniczną siłę roboczą (przede wszystkim w trzech sektorach, tj.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. *Wpływ emigracji zarobkowej ...*, op. cit., s. 14.

¹² Ibidem., s. 15.

rolnictwie, budownictwie i przemyśle)¹³. Pomimo faktu, iż Norwegia nie należy do UE, rynek pracy właśnie tego kraju zaczyna cieszyć się dużym zainteresowaniem siły roboczej pochodzącej z nowych państw członkowskich. Ponad połowa osób, które zdecydowały się na wyjazd do państw skandynawskich, wybrała właśnie norweski rynek pracy¹⁴.

Również w Danii, która obecnie przeżywa silne ożywienie gospodarcze, występuje zwiększone zapotrzebowanie na siłę roboczą. Kraj ten zaczyna potrzebować zarówno pracowników fizycznych, jak i wysoko wykwalifikowanych. Na podstawie badań przeprowadzonych przez organizację duńskich pracodawców HTS-A można stwierdzić, że aż 40% spośród 1149 ankietowanych właścicieli przedsiębiorstw planuje poszukiwanie pracowników w krajach Europy Środkowej i Wschodniej. Duże duńskie firmy rozpoczęły pilotażowy program aktywnej rekrutacji pracowników z państw Unii Europejskiej (w szczególności z Polski i Niemiec). Nadmienić należy, że w Danii legalnie pracuje obecnie ok. 4,5 tys. Polaków, przy czym kraj ten jest w stanie przyjąć w najbliższej przyszłości 20 tysięcy polskich pracowników¹⁵.

Oprócz pozytywnych efektów związanych ze wzrostem przepływu zasobów pracy na obszarze UE oraz EOG odnotowano również zjawiska negatywne, jak np. proceder wykorzystywania polskich imigrantów do niewolniczej pracy na południu Włoch.

3. WPŁYW MIGRACJI ZAROBKOWEJ POLAKÓW NA POLSKI RYNEK PRACY

Migracja zarobkowa Polaków ma istotny wpływ na główne kategorie makroekonomiczne opisujące gospodarkę krajową, takie jak: PKB, rynek pracy, transfery zarobków migrantów i handel zagraniczny. Międzynarodowy przepływ siły roboczej jest ściśle powiązany z procesami zachodzącymi na rynku pracy zarówno w kraju przyjmującego imigrantów, jak również w kraju pochodzenia emigrantów.

W obszarze oddziaływania migracji zarobkowych na rynek pracy do najważniejszych należą następujące skutki:

- zmniejsza się podaż pracy w kraju pochodzenia emigranta, a wzrasta podaż pracy za granicą,

- przy założeniu, że początkowy zasób siły roboczej nie był w pełni wykorzystany ani w kraju ani za granicą, może to oznaczać spadek bezrobocia w kraju i zarazem wzrost bezrobocia za granicą,

- następuje wyrównywanie się płac realnych (wzrost płac realnych w kraju pochodzenia emigranta, a spadek za granicą, przy czym w warunkach początkowego bezrobocia, obie te tendencje są mniej nasilone, a ewolucja ta będzie sprzyjać przyciąganiu siły roboczej z krajów o niższej stopie życiowej),

- w wyniku transferów do kraju części dochodów migrantów następuje istotne zwiększenie dochodów krajowych gospodarstw domowych, co z kolei może przyczynić się do wzrostu popytu i cen na krajowym rynku dóbr konsumpcyjnych¹⁶.

¹³ J. Napierała, *Polscy wikingowie w Norwegii*, "Biuletyn Migracyjny", nr 11, luty 2007, Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski oraz Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM), s. 7.

¹⁴ Na atrakcyjność Norwegii jako kraju przyjmującego zagraniczną siłę roboczą wpływają wysokie nominalne zarobki, rozbudowana opieka społeczna i niska stopa bezrobocia (4-5%).

¹⁵ *W Danii praca czeka na Polaków*, "Biuletyn Migracyjny", nr 10, grudzień 2006, Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski oraz Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM), s. 7.

¹⁶ *Wpływ migracji zarobkowej ...*, op. cit., s. 24-25.

Analiza stopy bezrobocia w Polsce w okresie jej członkostwa w UE wykazuje, że poziom bezrobocia uległ w ostatnich trzech latach zdecydowanemu zmniejszeniu z wysokości 19,5% w maju 2004 r. do poziomu 14,9% w grudniu 2006 r. oraz 11,4% w grudniu 2007 r. (por. tabela 3). Tę spadkową tendencję należy łączyć z ułatwionym dostępem polskiej siły roboczej do rynków pracy niektórych krajów UE-15 i spowodowanej tym faktem migracją zarobkową Polaków, bowiem najważniejszą i nie podlegającą dyskusji korzyścią migracji jest właśnie spadek bezrobocia w kraju pochodzenia migrantów.

Tabela 3. Stopa bezrobocia w Polsce w latach 1990-2006¹⁾ (bezrobocie rejestrowane)

ROK/ MIESIĄC	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
1990	0,3	0,8	1,5	1,9	2,4	3,1	3,8	4,5	5	5,5	5,9	6,5
1991	6,6	6,8	7,1	7,3	7,7	8,4	9,4	9,8	10,5	10,8	11,1	12,2
1992	12,1	12,4	12,1	12,2	12,3	12,6	13,1	13,4	13,6	13,5	13,5	14,3
1993	14,2	14,4	14,4	14,4	14,3	14,8	15,4	15,4	15,4	15,3	15,5	16,4
1994	16,7	16,8	16,7	16,4	16,2	16,6	16,9	16,8	16,5	16,2	16,1	16
1995	16,1	15,9	15,5	15,2	14,8	15,2	15,3	15,2	15	14,7	14,7	14,9
1996	15,4	15,5	15,4	15,1	14,7	14,3	14,1	13,8	13,5	13,2	13,3	13,2
1997	13,1	13	12,6	12,1	11,7	11,6	11,3	11,0	10,6	10,3	10,3	10,3
1998	10,7	10,6	10,4	10,0	9,7	9,6	9,6	9,5	9,6	9,7	9,9	10,4
1999	11,4	11,9	12,0	11,8	11,6	11,6	11,8	11,9	12,1	12,2	12,5	13,1
2000	13,7	14,0	14,0	13,8	13,6	13,6	13,8	13,9	14,0	14,1	14,5	15,1
2001	15,7	15,9	16,1	16,0	15,9	15,9	16,0	16,2	16,3	16,4	16,8	17,5
2002*												
a)	18,1	18,2	18,2	17,9	17,3	17,4	17,5	17,5	17,6	17,5	17,8	18,0
b)	20,1	20,2	20,1	19,9	19,2	19,4	19,4	19,5	19,5	19,5	19,7	20,0
2003*												
a)	18,6	18,7	18,6	18,3	17,9	17,7	17,7	17,6	17,5	17,4	17,6	18,0
b)	20,6	20,7	20,6	20,3	19,8	19,7	19,6	19,5	19,4	19,3	19,5	20,0
2004	20,6	20,6	20,4	19,9	19,5	19,4	19,3	19,1	18,9	18,7	18,7	19,0
2005	19,4	19,4	19,2	18,7	18,2	18,0	17,9	17,7	17,6	17,3	17,3	17,6
2006	18,0	18,0	17,8	17,2	16,5	16,0	15,7	15,5	15,2	14,9	14,8	14,9
2007	15,1	14,9	14,4	13,7	13,0	12,4	12,2	11,9	11,6	11,3	11,2	11,4

¹⁾Udział zarejestrowanych bezrobotnych w cywilnej ludności aktywnej zawodowo.

*)Dane prezentowane w wariantcie a) opracowane zostały z wykorzystaniem wyników Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonego w 1996 r., natomiast w wariantcie b) wykorzystano wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego przeprowadzonych w 2002 r. Wskaźniki zawarte w wariantcie b) są prezentowane na bieżąco od stycznia 2004 roku.

Źródło: baza informacji statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego w Warszawie.

Uwagę zwraca fakt, że na przełomie lat 2004/2005, 2005/2006 oraz 2006/2007 w miesiącach zimowych stopa bezrobocia w Polsce ponownie wzrastała, na co nie bez wpływu pozostawał sezonowy charakter wyjazdów zarobkowych Polaków, przy czym począwszy od miesiący wiosennych notowano w ostatnich latach ponownie tendencję malejącą (por. tabela 3).

Należy pamiętać, że Polska jest krajem o bardzo dużej przewadze wyjeżdżających nad przyjeżdżającymi¹⁷. Jednak z chwilą otwarcia przez Polskę na zasadzie wzajemności polskiego rynku pracy względem odpowiednich państw Wspólnoty¹⁸ odnotowany został pewien wzrost liczby obywateli innych krajów członkowskich, którzy złożyli wnioski na pobyt w Polsce (por. tabela 4).

Tabela 4. Obywatele krajów UE na polskim rynku pracy (lata 2004-2005)

Państwo	Wnioski pobytowe				Zezwolenia na pracę		
	1.01.- 30.04. 2004	1.05.- 31.12. 2004	Razem 2004	1.01.- 30.06. 2005	I półrocze ¹ 2004	II półrocze 2004	I półrocze 2005
Austria	74	220	294	168	126	52	55
Belgia	56	229	285	96	94	34	30
Cypr	5	9	14	10	4	Nie wymagane	
Czechy	49	187	236	126	114	Nie wymagane	
Dania	47	249	296	124	89	75	57
Estonia	4	11	15	14	4	Nie wymagane	
Finlandia	22	89	111	43	20	17	22
Francja	312	1223	1535	526	408	247	193
Grecja	13	59	72	42	15	8	4
Hiszpania	38	206	244	136	45	42	39
Irlandia	36	83	119	59	46	Nie wymagane	
Litwa	80	307	387	149	31	Nie wymagane	
Luksemburg	1	8	9	2	0	2	1
Łotwa	31	70	101	48	6	Nie wymagane	
Malta	0	1	1	1	0	Nie wymagane	
Niderlandy	99	410	509	224	132	99	58
Niemcy	353	1856	2209	3157	582	388	289
Portugalia	40	77	117	54	31	24	12
Słowacja	60	166	226	103	32	nie wymagane	
Słowenia	4	38	42	9	12	nie wymagane	
Szwecja	77	367	444	187	110	nie wymagane	
Węgry	17	86	103	50	27	nie wymagane	
Wlk. Bryt.	197	799	996	432	293	nie wymagane	
Włochy	124	545	669	369	235	148	153
Razem:	1782	7448	9230	6183	2475	1158	918

¹ w przypadku niektórych państw wymóg uzyskania zezwolenia obowiązywał tylko do 30.04.2004.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych URiC oraz MGiP.

4. PODSUMOWANIE

Konkludując, nasilone zjawisko emigracji polskiej siły roboczej, jakie nastąpiło po 1 maja 2004 r. wraz z obserwowanym w ostatnich latach w Polsce ujemnym przyrostem naturalnym prowadzi do zmniejszenia liczby ludności kraju. Ponadto znacząca skala wyjazdów z kraju ma wpływ na strukturę ludności oraz aktywnych zawodowo, przy czym w okresach przejściowych może destabilizować lokalne rynki pracy. W okresie

¹⁷ Szerzej na ten temat zob. P. Kaczmarczyk, M. Sokółski, *Migracje specjalistów wysokiej klasy w kontekście integracji Polski z Unią Europejską* – podstawowe wnioski z ekspertyzy przygotowanej na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Seminarium UKiE, 10 lutego 2006, Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW; www.migracje.uw.edu.pl

¹⁸ Zob. *Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego...*, op. cit., s.4.

poakcesyjnym wystąpiły na polskim rynku pracy istotne niedobory wykwalifikowanej siły roboczej.

Podkreślić należy, że na wyjazd do pracy za granicą decydują się głównie osoby młode, coraz częściej lepiej wykształcone. Jednak wyjeżdżający Polacy - nawet wówczas, gdy dysponują wysokimi kwalifikacjami – wykonują często prace, które nie wymagają ani wyższego wykształcenia ani specjalistycznych kwalifikacji. Tego typu migracje prowadzą do deprecjacji kapitału ludzkiego i można je określić jako "marnotrawstwo mózgów". Z drugiej strony mając na uwadze, że większość migracji ma charakter czasowy, coraz częściej używa się pojęcia cyrkulacji mózgów (nie „drenażu mózgów”). Jak wykazuje wiele badań skala „drenażu” jest znacznie przeszacowana, głównie ze względu na nieuwzględnianie dużej liczby migracji powrotnych. Ponadto mobilność specjalistów pozwala niektórym krajom włączać się do globalnego przemysłu IT. Migracje specjalistów nie muszą zatem być postrzegane wyłącznie w wymiarze negatywnym (brain drain), lecz również w wymiarze pozyskiwania mózgów (brain gain).

Pamiętać również należy, że zmiany w strukturze ludności Polski, takie jak wchodzenie roczników wyżu demograficznego w wiek poprodukcyjny, „starzenie się społeczeństwa”, powoduje zmniejszenie liczby osób aktywnych na rynku pracy. Częściowego łagodzenia tych niekorzystnych konsekwencji odpływu polskich pracowników za granicę szukać można w napływie imigrantów do Polski.

LITERATURA

- [1] *Informacja w sprawie zatrudnienia obywateli polskich w innych państwach Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Szwajcarii oraz obywateli państw EOG w Polsce*, MPiPS, Warszawa, październik 2006 r.
- [2] Kaczmarczyk P., Sokółski M., *Migracje specjalistów wysokiej klasy w kontekście integracji Polski z Unią Europejską – podstawowe wnioski z ekspertyzy przygotowanej na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej, Seminarium UKIE*, 10 lutego 2006, Ośrodek Badań nad Migracjami WNE UW.
- [3] Kłos B., *Migracja zarobkowa Polaków do krajów UE*, Infos nr 2/2006, Biuro Analiz Sejmowych, Warszawa, październik 2006 r.
- [4] *Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów*, Bruksela, 8.2.2006, COM(2006) 48.
- [5] Napierała J., *Polscy wikingowie w Norwegii*, „Biuletyn Migracyjny”, nr 11, luty 2007, Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski oraz Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM).
- [6] *W Danii praca czeka na Polaków*, „Biuletyn Migracyjny”, nr 10, grudzień 2006, Ośrodek Badań nad Migracjami, Uniwersytet Warszawski oraz Centrum Stosunków Międzynarodowych (CSM).
- [7] *Wpływ emigracji zarobkowej na gospodarkę Polski*, Ministerstwo Gospodarki, Departament Analiz i Prognoz, Warszawa, luty 2007 r.

AUSSLÄNDISCHE MIGRATIONEN DER POLNISCHEN ARBEITSKRÄFTE UND IHRE WIRKUNGEN AUF DEN POLNISCHEN ARBEITSMARKT

Migrationen sind eng mit der Globalisierung der Weltwirtschaft verbunden. In den letzten Jahren sind Umfang und Charakter der Wanderung der Arbeitskräften von großer Bedeutung, insbesondere Wanderungen der polnischen Arbeitskräfte in die EU-Länder. Der Artikel behandelt die Problematik der Migration der polnischen Arbeitskräfte in die EU-15. In dem Artikel werden Umfang und Richtungen der Wanderungen von Polen in der Zeit nach dem 1.05.2004 beschrieben. Es wird auch auf Wirkungen der ausländischen Migration von polnischen Arbeitskräfte auf den polnischen Arbeitsmarkt hingewiesen.

FOREIGN LABOUR MIGRATION OF POLISH PEOPLE AND THEIR INFLUENCE TO HOME LABOUR MARKET.

The phenomenon of migration is indissoluble related to globalization process of world economy. In a past few years the scale and nature of earning migration including polish workforce within EU has became very important. Present article takes up a subject of the polish workforce's flow to EU12. The biggest attention was paid to analysis of scale and directions of polish workforce in Europe after EU enlargement and its influence on a labor market in Poland.